

LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas pirmskara perioda inventāra grāmatas

Pre-War Accession Books of the Library of the Faculty of Philology and Philosophy of UL

Ilga Mantiniece

LU Bibliotēkas Krājuma izmantošanas un attīstības departaments
Lielvārdes iela 24, Rīga, LV-1006
E-pasts: ilga.mantiniece@lu.lv

Latvijas Universitātes (LU) Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas pirmskara perioda inventāra grāmatas, salīdzinot ar pārējo LU struktūrvienību bibliotēku inventāra grāmatām, sniedz vispilnīgāko vēsturisko informāciju. Tās ne tikai uzskaita fakultātes bibliotēkas krājumu, bet var tikt izmantotas kā pavediens uz savstarpēji saistītu informāciju par starpkaru perioda un Universitātes dzīvi. Fiksētā informācija par iegādes avotiem (pirkšana/ziedošana, iesaistītās personas), grāmatu un periodisko izdevumu uzskaitījumā gadu gaitā vērojamās izmaiņas attiecībā uz tendencēm studiju procesa nodrošināšanas tematikas ziņā vai prioritātēm grūtos apstākļos – tas viss ir bagātīgs vēsturiskās informācijas avots, kas skatāms attiecīgajā kontekstā.

Atslēgvārdi: bibliotēkas krājuma veidošanās, inventāra grāmatas, vēsture.

Ievads

Latvijas Universitātes simtgades kontekstā pētniecībā pieaug ikviena līdz šim mazāk izmantota vēsturiskās informācijas avota vērtība. Arī LU bibliotēku inventāra grāmatas var tikt skatītas dažādos aspektos, ne tikai kā grāmatu saraksti. Inventāra grāmatas arī citur tiek izmantotas pētniecībai, piemēram, Vatikāna bibliotēka bieži atsauca uz savu kolekciju katalogiem un inventāra grāmatām. Tās ne tikai parāda krājuma saturu – ne tikai saglabājušos eksemplārus, kas ir pieejami, bet arī to, kas ir bijis tā sākotnējā, pilnīgākajā formā (līdzīgi ir ar, piemēram, mūsu priekšteča – Rīgas Politehniskā institūta – iespiestajiem katalogiem). Kopējā informācija, ko sniedz LU bibliotēku inventāra grāmatu ieraksti, līdz šim nav bijusi plašāk pieejama. Izvērtējot no dažādiem aspektiem, izsecināmas gan praktiskas, gan netveramas lietas – caur tām nosakāma laikmeta būtība, personas veidošanās, sabiedrības mode, informacionālās vajadzības mūsdienu izteiksmē, kas raksturo konkrētā laika zinātnes virzienus un attīstības pakāpi utt. Viss ir savstarpēji saistīts.

Rakstā aplūkotā tēma turpina *Acta Universitatis Latviensis* 815. sējumā publicēto ieskatu LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes (LU FFF) bibliotēkas pārvaldītā krājuma vēsturē, kurā tika skatīti galvenokārt tā veidošanās pirmsākumi [11]. Pievēršoties LU FFF bibliotēkas inventāra grāmatām kā vēsturiskās informācijas avotam, atrodam ziņas gan par bibliotēkas krājuma saturu un tā atsevišķo izdevumu ieguves avotiem un likteņiem, gan pastarpinātas norādes uz atsevišķām personībām vai institūcijām saistībā ar Latvijas Universitāti. Šajā ziņā LU FFF bibliotēkas inventāra grāmatas salīdzinājumā ar citu LU struktūrvienību un pat LU Centrālās bibliotēkas inventāra grāmatām satur vispilnīgāko iekļautās informācijas daudzumu.

LU FFF bibliotēkas inventāra grāmatas

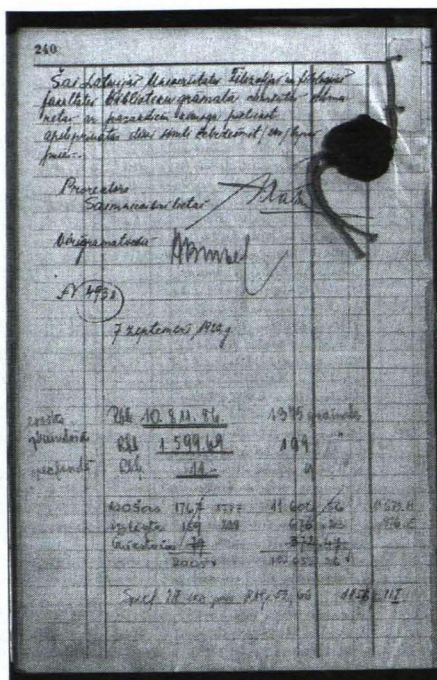
Laika gaitā ir mainījusies gan fakultātes struktūra, gan nosaukums, bet kā Filoloģijas un filozofijas fakultāte tā ir pastāvējusi gandrīz visu pirmskara periodu no 1920./21. līdz 1940./41. studiju gadam, izņemot sākotnējo 1919./20. gadu, kad dibināšanas brīdī tā saucās par Valodnieciski-filozofisko fakultāti, kuru 1920. gada 18. septembrī pārdēvēja par Filoloģijas un filozofijas fakultāti. Vēlākajos gados tā ir pastāvējusi ar Vēstures un filoloģijas fakultātes vārdu (1940./41., 1954.–1970.). Kara laikā, vācu okupācijas periodā, atjaunots Filoloģijas un filozofijas fakultātes nosaukums, bet kopš 1944./45. gada tā uz 10 gadiem tika sadalīta, izveidojot atsevišķi Filoloģijas fakultāti un Vēstures fakultāti, kuras 1954. gadā tika atkalapvienotas līdz jaunai sadalīšanai 1970. gadā. Tad tika izveidota Vēstures un filozofijas fakultāte, kas pastāv joprojām, un Filoloģijas fakultāte, kas 2010. gadā pārtapa par Humanitāro zinātņu fakultāti. Attiecīgi dalījās un pārceļoja arī bibliotēkas krājums, tai skaitā arī pirmskara periodā iegūtās grāmatas, bet fiksētās ziņas par šiem izdevumiem saglabājās vienkopus tālaika inventāra grāmatā.

LU Bibliotēkā saglabātās LU dažādo fakultāšu un struktūrvienību bibliotēku inventāra grāmatas, atšķirībā no darbības pārskatiem u. tml., “vienkāršajam mirstīgajam”, kas nav bibliotekārs, nav pieejamas un joprojām tiek izmantotas tiešā bibliotekārā darba vajadzībām. Savā veidā arī tās būtu uzskatāmas par kultūrvēsturisko mantojumu. LU FFF bibliotēkas 13 inventāra grāmatas aptver laiku no 1919. gada 3. oktobra līdz 1951. gada 12. septembrim, kad notika pāreja uz centralizētu bibliotēkas sistēmu universitātes robežās ar vienotu inventāra uzskaiti. Pirmspadoņņu perioda ieraksti sniedzas līdz 11. grāmatas vidum. Šīs grāmatas vidēji ir apmēram pusmetra augstumā, un biežākā no tām – Nr. 10 ar gandrīz 10 tūkstošiem ierakstu, kas veikti no 1935. gada 18. decembra līdz 1938. gada 14. februārim, – sver 5 kg (1. attēls).

Ikvienas inventāra grāmatas pēdējā lapā (2. attēls) papildus vēl ir tikuši ierakstīti inventarizāciju dati. Šķiet, 1953. gadā tika veikta visu laiku lielākā inventarizācijas kampaņa. Atrodams arī norādes uz 1948. gadā veiktu inventarizāciju, bet šīs inventarizācijas rezultātu apkopojums nav precīzi identificējams. Pēdējā lapā papildus ierakstītie 1956. gada precizējumi attiecas uz grāmatu skaitu, kas ir tikušas pārvietotas uz LU Centrālajā bibliotēkā izveidoto specfonda kā neieteicama, bet savas vērtības dēļ saglabājama literatūra. Vidēji rēķinot, attiecība krājumā esošajiem

1. attēls. Vēsturiskās LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas inventāra grāmatas 13 sējumos, aptverošas inv. Nr. 1-47623

2. attēls. Noslēdzošā lappuse inventāra grāmatā Nr. 2, aptverošas inv. Nr. 6233-7816 attiecas uz laikposmu 11.08.1922.–07.08.1923.

pret iztrūkstošajiem/norakstītajiem un pret specfondā ieslēgtajiem izdevumiem ir aptuveni 50 : 10 : 1.

Fiksētie 20. gs. 50. gadu inventarizācijas skaitļi (sk. tabulu) ir papildu uzmanības vērti.

Tabula. Inventāra grāmatu beigās ierakstītie dati par inventarizācijas rezultātiem (ar nenorādītu inventarizācijas gadu un ar 1953. gada inventarizācijas rezultātiem un 1956. gada papildinājumiem). Apkopotais teksts, saīsinājumi un svītrojumi atveidoti identiski oriģinālam

Inventāra grāmatas numurs	Ietvertie inventāra numuri	Konstatētais esošo, neesošo un specfondā nodoto grāmatu skaits (ar labojumiem pie atkārtotas pārbaudes)
Reģistrācijas laikposms		
Fil. Nr. 1	1-6232	(7155 eks.; 1953. g. inventarizācija??? – esošās grāmatas 5189; Spec. fondā nodotās grām. 2; Zudušās grāmatas 1041 Frūkstošas – 517 Esošas 7031 7155 Izslēgtas 851 1248 8399 8403
1919.3.X-1922.28.VII		

Inventāra grāmatas numurs	Ietvertie inventāra numuri	Konstatētais esošo, neesošo un specfondā nodoto grāmatu skaits (ar labojumiem pie atkārtotas pārbaudes)
Reģistrācijas laikposms		
Fil. Nr. 2	6233–7816	Esošās 1375 grāmatas; iztrūkstošās 199 grām., specfondā 9 grām. * esošās 1767 1777 * izslēgtas 159 228 * trūkstošas 79 2005 1956. g. 11. l.
	1922.11.VIII–1923.7.VIII	
Fil. Nr. 3	7817–9162	Kopsavilkums uz 1.VIII.1954 E. 1638 1654 esošās grāmatas zudušās I. 245 315 1353 229 T. 86 77? Specfondā 3 grāmatas Kopā 1969 Specfondā (11.I.56) 34 grām.
	1923.4.IX–1924.7.XI	
Fil. Nr. 4	9163–10338	939 grāmatas Esošās 1309 1321 232 zudušās Izslēgtās 223 248 2 specfondā Trūkstošās 37 1569
	1924.7.XI–1926.17.IV	
Fil. Nr. 5	10339–13014	Zudušo grāmatu skaits 421 Trūkst 107 Esošo grāmatu skaits 4527 Esošie 3103 3067 Specfondā nodoto gr. skaits 31 Izslēgtie 392 535 Kopā 2675 gr. Kopā 3602
	22.IV.1926.–22.IX.1927	
Fil. Nr. 6	13015–15809	Specfondā 24 Esošās 2557 2545 Trūkstošās 517 Izsl. 564 523 Esošās 2253 Trūkst. 53 3121 Specf. 60 eks. 11.I.55.
	8.X.1927–19.I.1929	
Fil. Nr. 7	15810–19567	Esošās gr. 3139 Esošās 3126 3732 Izslēgtās 643 Iztrūkstošās 475 24 3782 Izsl. 181 Specfondā 10 Kopā: 3782 11.I.56. Specfondā 87 gr.
	19.I.1929–21.I.1930	
Fil. Nr. 8	19568–24376	Esošās 4338 Esošās 4678 Trūkstošās 460 Izslēgtās 688 Specfondā 10 5366 4808 Specfondā 112 gr. 11.I.56.
	23.I.1930–14.X.1932	
Fil. Nr. 9	24377–28492	Esošo grāmatu skaits 4115; zudušo sk. 459; specfondā sk. 55 E 3483 3488 I 530 631 T 106 Kopā 4119 Sp. = 198 gr. 11.I.56.
	14.X.1932–18.XII.1935	
Fil. Nr. 10	28493–38087	8936 esošās grāmatas E 7295 7339 2223 zudušās grāmatas I 2107 2260 235 specfondā nodotās T 198 1 Specfondā kā esošas 699 9600
	18.XII.1935–14.II.1938	

Inventāra grāmatas numurs	Ietvertie inventāra numuri	Konstatētais esošo, neesošo un specfondā nodoto grāmatu skaits (ar labojumiem pie atkārtotas pārbaudes)
Reģistrācijas laikposms		
Fil. Nr. 11	38088–46010	Esošas 7922 E 6037 6011 Esošās 6037 eks. Zudušas 991 I 1775 1577 I zsl. 1775 Specfondā 134 T - 224 ? 7812 9047 7812 5.I.56 Specfondā 718 gr. 11.I.56
14.II.1939–27.V.1943		
Fil. Nr. 12	46010–46528	120 zudušas, E 228 228 11 specfondā, I 224 248 43 svītrotas kā 2x ierakstītas, T 24 344 esošas 476 Sp. 151 gr. 11.I.56.
28.V.1943–9.I.1946		
Fil. Nr. 13	46528– 46999 47623	[nav inventarizācijas datu]
15.V.1948–12.IX.1951		

Attiecīgie cipari, protams, vēlākajos gados ir krietni mainījušies, it īpaši palielinoties dažādu iemeslu dēļ norakstīto grāmatu skaitam. Piemēram, 20. gs. 60.–70. gados turpinājās intensīva ar teoloģisku tematiku saistītu izdevumu norakstīšana, nesaglabājot tos pat specfondā, tomēr jau 1953. gada dati ir pietiekami izteismīgi, lai nojaustu dažādās tematikas grāmatu likteņus varas maiņas laikā un kara apstākļos. Konkrētās informācijas iegūšanai jāatšķir inventāra grāmata...

Arī inventāra grāmatas savā saturiskajā noformējumā laika gaitā ir pārdzīvojušas izmaiņas. Tajās sākotnēji tika ietverta šāda informācija: inventāra numurs, primārās inventarizēšanas datējums, no kā un kādas grāmatas iegūtas, skaits, brošētas jeb iesietas, cena. Paredzētas arī brīvas ailes, kurās tika ierakstītas piezīmes vai novietojums krājumā, iespiests inventarizācijas pārbaudes zīmogs u. tml. Vēlāk tika iegādātas kantora grāmatas ar tipogrāfiski iespiestu, nedaudz izmainītu iedaļu formulējumu. Inventāra grāmatas Nr. 7–9 paredzēja ierakstīt kārtējo numuru, datumu, iegūšanas veidu (C – no cenzūras, D – dāvinātas, M – caur maiņu, P – pirktas), vai tas ir laikraksts vai “turpinājums”, grāmatas, žurnāla utt. autoru un nosaukumu (te ierakstīja arī izdošanas vietu un gadu, kā arī to, vai izdevums ir iesiets vai neiesiets), avotu, cenu (latos un santīmos), vai/cik samaksāts, nodaļu, sējumu skaitu, piezīmes. Ar inventāra grāmatu Nr. 10 vēlreiz mainās paredzēto aiļu dalījums: kārtējais numurs, datums, iegūšanas veids, grāmatas, žurnāla utt. autors un nosaukums (pievienoja arī izdošanas vietu un gadu, bet vairs nenorādīja iesējumu), avots, cena, nodaļa, vietas numurs, piezīmes.

Inventāra numurs kā kārtas skaitlis reģistrētajai grāmatai vai periodiskā izdevuma laidienam turpinās vienlaidu numerācijā visā aplūkotā perioda inventāra grāmatu pastāvēšanas laikā. Tas veido vispārējo kopskaitu, nevis atsākas ar jaunu gadu vai jaunu grāmatu. Šāda numurēšanas kārtība sniedz priekšstatu par vispārējo sasniegto krājuma lielumu, bet ziņām par ieguvumiem konkrēta gada laikā vai kādā citā periodā

jāveic aprēķini. Īsti precīzi, lai rēķinātu pēc inventāra numuru skaita, šie skaitliskie dati tomēr nav, jo pamatā grāmatas reģistrētas pēc nosaukumu skaita, daudzsējumu numurus vienkārši atzīmējot skaitliski ar kopēju ciparu vai pie konkrētā inventāra numura pievienojot a, b, c vai pakārtotu ciparu, bet dažkārt pēkšņi ieraugām reģistrētu katru sējumu atsevišķi. Šī nekonsekvence gan nav sastopama bieži, tomēr kā fakts ir jāņem vērā. Iespējams, tādēļ var atšķirties dažādos publiskos avotos atšķirīgi uzrādītais kāda dāvinājuma vai citādā veidā iegūta krājuma skaitliskais apjoms.

Virš ailēm katrā lappusē tika rakstīts attiecīgais gads – kalendārais, nevis mācību gads. Vēlākajos gados virš ailēm tipogrāfiski iespiests “Budžeta gads 19__”. Vieglākam pārskatam vienā no ailēm ierakstīts reģistrēšanas mēnesis (vārdos), otrā – konkrētā mēneša datums. Tas ne vienmēr bija identisks iegūšanas, dāvinājuma saņemšanas vai rēķina apmaksas datumam, kas minēts nākamajā ailē. Redzam, ka dažkārt ir pagājušas ne tikai dažas dienas, bet pat vairākas nedēļas. Pēc tā varam spriest par darba noslodzi un prioritātēm. Liela apjoma ieguvumus reģistrēja ar pārtraukumiem.

Ailē “No kā un kādas grāmatas” ierakstītas ziņas par konkrēto izdevumu un tā ieguves avotu, kas ir mūsu pašreizējās izpētes objekts. Šajā ailē virš vienā reizē iegūto izdevumu kopuma tika norādīts iegūšanas veids un avots, pirkumiem pievienojot arī rēķina datumu, bet dāvinājumiem dažkārt (ne vienmēr) saņemšanas datumu. Piemēram, *Pirktas no Champion (caur Latviešu Leģionu Parīzē) 31.VIII; Pirktas no Misiņa 26.III.1921; Pirkts no V. w. V. 15.VIII.1922; Pirktas no mācīt. Auniņa; Saņemtas no Skolu departamenta; Izglītības Ministrijas piesūtīts no Valsts Daugavpils Vidusskolas 10.X.1924; Padovas Universitātes dāvātas; Dāvātas no Itālijas sūtņa; Kaudzītes Matīsa dāvāta; Stud. Opyncāna dāvātas; Dāvājums no Dr. Hagberg Wright'a Londonā* u. tml. Dažkārt uzrādīja arī dāvinātāja vai privātā pārdevēja adresi, piem., *No H. J. Helda Elizabetes ielā 103 dz. 42*. Atsevišķos gadījumos par ieguves avotu ierakstīts: *Nezināmā kārtā ienākušas*.

Šajā ailē pretī inventāra numuram rakstītas elementārās ziņas par attiecīgo eksemplāru: autors, nosaukums, sējuma numurs (ja tāds ir), izdevējs, izdevuma atkārtotība, izdošanas vieta, gads. Dažkārt kāds elements iztrūkst. Nākamā grupa no cita ieguves avota ne vienmēr bija atdalīta ar speciālu izcēlumu, turklāt dažkārt avota ziņas ierakstītas tajā pašā rindā aiz katra izdevuma – tas vizuāli apgrūtina pārskatāmību. Vēlāk, ar 1929. gadu, tika izveidota pārskatāmāka forma ar atsevišķi nodalītu informāciju par iegādes avotu.

Nākamajā ailē uzrādīts eksemplāru skaits vai kopskaits vairāksējumu vai periodiskajiem izdevumiem. Nav vērojamas tendences uz daudzeksemplaritāti. Tas norāda uz bibliotēkas krājuma izmantošanu individuālam, nevis kolektīvam studiju vai pētniecības darbam. Kāda izdevuma papildu eksemplāra parādīšanās krājumā parasti nenotika, veicot jaunu pirkumu, bet biežāk ar dāvinājumiem, piemēram, latviešu zinātniskās grāmatas no Kultūras fonda.

Līdz ar cenu pieminēts, vai grāmata ir iesieta vai neiesieta. Ekonomiskāk bija iegādāties neiesietās grāmatas, tāpēc Latvijas Universitātes akadēmisko gadu darbības pārskatos bibliotēkas vēlāk žēlojās par nepietiekamiem līdzekļiem grāmatu iesiešanai. Ieraksti rāda, ka arī gadījumos, kad saņemti jaunu grāmatu dāvinājumi no pašiem autoriem, pārsvarā dāvināts neiesiets eksemplārs. Tā kā bibliotēkas

grāmatas tika visai intensīvi izmantotas, varētu vēlēties, kaut tās būtu labāk saglabājušās. Antikvārie, senākie iespaidumi pārsvarā figurē kā jau iesieti, un pie daļas ierakstu īpaši atzīmēts, ka tie iesieti pergamentā.

Attiecībā uz cenu ailēm ne vienmēr tika ievērota vienveidība. Sākotnējie Latvijas rubļi un kapeikas ar laiku tika konvertēti latos, tomēr neskaidrību rada fakts, ka inventāra grāmatās esošie lati figurē kā vienīgā fiksētā naudas vienība vēl pirms to ieviešanas apgrozībā no 1922. gada augusta. Dažkārt paralēli tika rakstīta gan samaksātā valūta, gan ekvivalents latos, piemēram, pirkumam no Vācijas grāmattirgotāja ierakstot cenu gan vācu markās, gan atbilstošo konvertāciju latos. Dāvinājumiem materiālo vērtību rakstīja latos, uzrādot visai simbolisku cenu, kas dažkārt stipri atpalika no reālās tirgus vērtības. Pie atsevišķiem pirkumiem tiek atzīmēts, ka ir bijis “rabats” vai “10% atlaide” u. tml. Ailes apakšā ir konkrētajā lapā ierakstīto izdevumu saskaitītā cenu summa. Cenu kopsomma uzskaitīta arī katras inventāra grāmatas beigās līdz ar dalījumu pa valūtām, no kā var spriest par ģeogrāfisko kontaktu loku. Piemēram, jau pieminētajā visbiežākajā inventāra grāmatā Nr. 10 ar 9595 iegrāmatotiem inventāra numuriem nedaudz vairāk nekā divus gadus ilgā laikposmā no 1935. gada 18. decembra līdz 1938. gada 14. februārim sniegts apkopojums, kas aptver 10 dažādas valūtas – vācu markas, angļu mārciņas, Francijas frankus, Šveices frankus, zviedru kronas, dāņu kronas, igauņu kronas, lietuviešu litus, itāļu liras, holandiešu guldeņus jeb florinus. Ir arī citas valūtas – zelta markas, somu markas, poļu zloti u. tml. Dolārus te ieraugām ļoti reti, un praktiski neparādās Padomju Krievijas rubļi.

Pēdējā ailē ierakstīts šifrēts novietojums krājumā pēc nodaļu un apakšnodaļu dalījuma, piemēram, E.9.11; III.7.7; M.VI.8.37; S.III.4.22; AK, kas mūsdienās zaudējis savu sākotnējo nozīmi, bet savulaik bija paredzēts grāmatas fiziskās atrašanas atvieglošanai, piemēram, inventarizācijas gadījumā. 1937. gada 27. maijā LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes protokolu grāmatā fiksēts, ka nolemts *izdarīt Fakultātes bibliotēkā grāmatu kontroli, lai noskaidrotu inventāra sastāvu un ievestu kartotēkā grāmatas, kas tur vēl nebūtu ievestas. Šīs kontroles izpildīšanas dēļ nolemj arī, ka Fakultātes mācības spēkiem jāatdod uz bibliotēku izņemtās grāmatas līdz š. g. 15. junijam uz divi nedēļām* [9]. Te minēti tikai mācības spēki, jo studentiem grāmatas uz mājām izsniedza tikai ārkārtējos gadījumos, bet var secināt, ka pie mācības spēkiem grāmatas atradās lietošanā visai ilgstoši, divas nedēļas bija kā minimums, un pārējiem šajā laikā tās nebija pieejamas.

Tomēr no grāmatu inventāra ierakstiem nav skaidrs, uz kura gada inventarizāciju attiecas neidentificējams ķeksītis pie inventāra numura. No vēlāko gadu papildinājumiem pie inventāra ierakstiem būtiskākās ir 1953. gadā veiktās inventarizācijas atzīmes – kvadrātzīmodziņi ar ciparu “53” pie ierakstiem grāmatām, kas inventarizācijas brīdī ir atradušās plauktā. Nedaudzās piezīmēs pie konkrētiem izdevumiem atrodamas norādes arī uz 1948. gadā veiktu inventarizāciju (*1948. inv. izslēgta*), bet tie ir tikai atsevišķi gadījumi. Jāatceras, ka šis ir laiks, kad pārdzīvoti kara apstākļi un vairākas varas maiņas ar krājuma “tīrīšanu”, un jāatzīst, ka grāmatu krājuma saglabātība tomēr ir bijusi relatīvi laba. Vēlākajos padomju varas gados krājums ir ticis revidēts krietni nežēlīgāk. Tomēr atrast informāciju par visiem kādreiz bibliotēkā

bijušiem izdevumiem mums palīdz inventāra grāmatas. Kā vēsturisks avots tās var tikt izmantotas dažādos veidos, zināmā mērā kā arhīvs, kas dokumentē bibliotēkas dzīvi.

Par dāvinājumiem parasti tika sniegta informācija publiskajos pārskatos un presē, par pirkumiem – praktiski nekad. Tiesa gan, pie pārskatos pieminētā fakta, ka konkrēta iestāde vai persona dāvinājusi lielāku vai mazāku daudzumu vērtīgu grāmatu, paliek nepateikts – kādas. Sabiedrībai sniegtā informācija pārsvarā satur visai skopas ziņas. Te nu mums var palīdzēt inventāra grāmatas, ja meklē konkrētā laikposma ierakstos (3. attēls).

Inv. N.	Oficiāls dat.	1940. gada	Laik uz vai no kādas grāmatas	grā.	Swedish notes.	P. N.	
	Septembris		Donācijas no prof. Šmita:				IX. 21.
4776	—	12.	Pauls III. 1914. nr. 1., nr. 2., nr. 3., nr. 4. O. P. 1914.				
			Pauls III. 1915. nr. 1., nr. 2., nr. 3., nr. 4. O. P. 1915. 1916.				
			Pauls III. 1916. nr. 1., nr. 2. Tiesīpr. pag., 1916.				
			Pauls III. 1916. nr. 1. — Tiesīpr. pag., 1917. Tiesīpr. grāmatas.				
4777	—	24.	Catalogue (official) of the Department of Fine Arts, Stockholm for international exposition in Barcelona, Catalonia, 1915. Donācija no prof. Š. Čestnyā.	53		6.	M. VI. 8. 22.
			Donācijas no prof. Čestnyā:				
4778	—	"	Levy's F. P. Historical moderns. Paris, 1902.	50		8. 2. 8.	M. VI. 8. 33.
4779	—	"	Catalogue (official) of the Department of Fine Arts, Stockholm for international exposition, 1915.	53		6. 2.	M. VI. 8. 25.
4780	—	"	Pol' in occurrence of a study of the classical stage of paper by donor Šestnyā and two other donors, 1916.	53		M. VI. 10.	OK
4781	—	"	Carlson Jan. The problem of change in poetry. Uppsala, 1912.	53		1.	Σ. 6. 10.
4782	—	"	Carlson Jan. J. Principles of poetry with special reference to the nature of truth, life, beauty and love. Uppsala, 1914. Donācija.	53		1.	Σ. 6. 11.
4783	—	"	Carlson Jan. J. prof. of philology and literature the Swedish language. Uppsala. Russian and Finnish in literature. Studies in Comparative Literature with special reference to the schools of naturalism, symbolism, surrealism and classicism. Uppsala, 1922.	100		4.	Σ. 6. 9.
4784	—	"	Carlson Jan. J. prof. Swedish lectures on the meaning and value of the literary expressions of the affective functions of imagination, intuition, mysticism and intuition in a Swedish story. Uppsala, 1922.	53		4.	Σ. 6. 12.
4785	—	"	Carlson Jan. J. prof. English notes on the philosophy of the poetic philosophical aspects of a classic, medieval, modern, classic, a becoming, valley and that of the modern. Uppsala, 1922.			4.	4.
			Donācijas no Aleksandra Šestnyā kapa:				
4786	Septembris	4.	Latvian classics - the Latvian in P. Šestnyā's notes from formal Latvian subject, 1934. gada.	53			L. E.
			I. 1. sējums - Rēķings, 1903.				
			I. 2. sējums - Rēķings, 1904.				
			I. 3. sējums - Rēķings, 1906.				
			I. 4. sējums - Rēķings, 1909.				
			I. 5. sējums - Rēķings, 1911. Izpurns - Rēķings, 1915.				
			I. 6. sējums - Rēķings, 1915. (Izdevniecība "Latvian Classics") Donācija no Aleksandra Šestnyā kapa (par mēnesi).				
				150	150		150

3. attēls. Lappuse no inventāra grāmatas Nr. 1 ietver informāciju par pirmo prof. P. Šmita dāvinājumu

Konkrētās detaļas kā pavadieni uz saistīto informāciju

Protams, informācija nesniedz pilnīgu ainu, ja to smeļas tikai no viena avota. Pētot tuvāk krājuma veidošanos dažādos apstākļos, ir vērts sākt ar tāda tipa avotu kā, piemēram, šīs inventāra grāmatas. Meklējot dziļāk, šādā vienkāršā fiksētā informācijā var pievērst uzmanību kādai konkrētai detaļai, aiz kuras var atklāties vesela notikuma vēsture. Visa informācija ir savstarpēji saistīta, viens avots aizved pie nākamā.

Vairums sabiedrībai piedāvātās informācijas iegūstams no periodiskajiem izdevumiem vai dažādiem atsevišķi publicētiem pārskatiem. Vēlams salīdzināt vairākus avotus, jo neprecizitātes sastopamas bieži, it īpaši presē atrodamajās ziņās. Pirmskara periodiskajos izdevumos universitātes sastāvā esošās struktūrvienību bibliotēkas pieminētas maz, parasti tikai "Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā" publicētajos universitātes ikgadējās gadskārtas apskatos. Pie publicitātes netiek strādāts tik nopietni, kā to dara Valsts bibliotēka, kura aktīvi informē par saņemtajiem dāvinājumiem. Tādējādi mēs avīzēs varam izlasīt par grāmatām, ko Valsts bibliotēkai palaikam dāvinājuši atsevišķi LU profesori, piemēram, Francis Balodis (1882–1847) vai Leonīds Arbuzovs (1882–1951), bet nezinām, ka Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēka ieguvusi no viņiem nesalīdzināmi vairāk grāmatu gan par velti (bieži arī pašu sarakstītās), gan nopērkot no viņiem kādu vērtīgu unikālu izdevumu.

Pēc grāmatām, kas ir bijušas dāvinātāju rīcībā, daudz var spriest par viņu pašu personībām. Ieskatoties inventāra grāmatās, reizēm ir interesanti salīdzināt, kādas grāmatas konkrēta persona ir dāvinājusi un kādas no tās pirktas. Piemēram, no profesora Augusta Tenteļa (1876–1942) 1923. gada sākumā (arī vairākkārt turpmākajos gados) nopirkts pāris jaunizdotu dažādas tematikas vācu grāmatu. Pie ieraksta atzīmēts, ka tas ir sūtījums – tātad iespējams, ka šīs grāmatas iegādātas bibliotēkai ārzemju komandējuma laikā, ieraugot pārdošanā universitātei noderīgus izdevumus. Kopumā novērojama tendence atsevišķu mācībspēku ārzemju konferenču apmeklējuma laika sakrībai ar literatūras piedāvājumu no šīm personām. Pārsvārā tas ir kā pirkums, bet dažkārt kā dāvinājums. No profesora Tenteļa 1927. gada maijā, viņam vēl esot rektora amatā, dāvinājumā saņemtas vairākas dažādu gadu grāmatas vācu un krievu valodā par Grieķijas, Vācijas, Krievijas vēstures dažādiem periodiem, kā arī par vēstures mācīšanas metodiku, kādas fakultātes bibliotēkā trūka. Profesors izprata bibliotēkas lomu studijās un pētniecībā, jo viņam pašam piederēja vairāk nekā 7000 sējumu liela personiskā bibliotēka, ko viņš ļāva izmantot arī citiem. Tā bija iezīmīga ar daudzām grāmatām, kas citur Latvijā nemaz nebija atrodamas [10]. Diemžēl šai profesora personiskajai bibliotēkai nebija lemts vēlāk nonākt Latvijas Universitātes Bibliotēkā, atšķirībā no vairāku citu mācībspēku privātbibliotēkām. Tā nonāca pazīstamā padomju vēsturnieka Jāņa Zuša (1893–1962) rīcībā un ar laiku tika izkļiedēta, jo sevišķi pēc viņa nāves [12, 139. lpp.].

Latvijas Universitātes divdesmitgades jubilejas izdevumā profesora Paula Jurēviča (1891–1981) apkopotajā pārskatā par Filoloģijas un filozofijas fakultāti lasām, ka *fakultate pūlējusies izveidot labas attiecības nevien tikai uz āru, bet arī savā iekšienē, kuru konkrētā izpausme ir vairāki vērtīgi dāvinājumi fakultātei no pašu koleģu puses* [4, 192. lpp.]. Lielākie dāvinātāji tika nosaukti (lidz ar sava devuma

apjomu) Latvijas Universitātes divdesmitgades jubilejas izdevumā [4, 218.–219. lpp.], no kurienes šie skaitļi vēlāk tikuši izmantoti dažādās atsaucēs, bet ir zināmas šaubas, vai tie ir absolūti precīzi, jo, pedantiski izskatot visus ierakstus inventāra grāmatās, tie varētu izrādīties lielāki. Nepārspēts ar saviem dāvinājumiem ir profesors Pēteris Šmits (1869–1938), kas praktiski atdeva universitātei visu savu bagātīgo unikālo mūža vākumu ar visai daudzveidīgu saturu – laika gaitā viss tika dāvināts. Arī profesors Pēteris Zālīte (1864–1939) iegājis vēsturē ar iespaidīgu dāvinājumu, bet vienu otru izdevumu fakultātes bibliotēka tika no viņa pirkusi. Kaut arī no P. Šmita (2162 sēj.) un P. Zālītes (1484 sēj.) daudz neatpalika poļu profesors Julians Kšižanovskis (*Julian Krzyzanowsky*, 1892–1976) ar kopskaitā 1107 sējumu dāvinājumu, viņš tiek pieminēts retāk; varbūt tādēļ, ka nebija latvietis un dāvinājums pamatā saturēja materiālu slāvistikas studentiem.

Mācībspēku privātbibliotēkas kā pirkumi

Bibliotēkas krājuma papildināšanai tika izmantota iespēja iegādāties atsevišķas privātbibliotēkas pēc to īpašnieku nāves, visbiežāk – atpērkot no profesoru vai docentu atraitnēm. Mācībspēki, kas savu karjeru Latvijas Universitātes nodibināšanas sākumposmā uzsāka brieduma gados, ap 20. gs. 30. gadiem pamazām aiziet viņšaulē.

Bijušo mācībspēku bibliotēkas, kas saņemtas dāvinājumā ar novēlējumu vai iegūtas nopērkot, veido lielu īpatsvaru universitātes dažādo struktūrvienību bibliotēkās. Kopumā pirkumu ir nesalīdzināmi vairāk. No tā varam izsecināt, ka bibliotēku darbinieki ir bijuši labi informēti par mācībspēku personiskajiem grāmatu krājumiem un attiecīgo materiālu konkrēto piemērotību studiju un pētniecības darbiem. Izlemjot iegādāties šādu lielu pirkumu pieticīgā bibliotēkām atvēlētā budžeta ietvaros, novērtēšana tika uzticēta kādam no bibliotēkas pārstāvjiem, kas vienlaicīgi pārstāvēja ieinteresētos mācībspēkus.

Piemēram, 1929. gada maijā, plānojot mirušā docenta Jēkaba Velmes (1855–1928) bibliotēkas atpirkšanu, tiek uzdots profesoram Ernestam Blesem (1892–1964) dot atsaukumi arī par J. Velmes rokrakstu atpirkšanu [9, 150. lp.]. Taču inventāra grāmatā ierakstītas tikai grāmatas no šīs privātbibliotēkas, bet ne rokrakstā esošie lekciju pieraksti, kas tomēr tika iegādāti, tādēļ jāreķinās, ka vairums rokrakstu manuskriptu nav tikuši inventarizēti. Šis ir gadījums, kad informācija par pilnīgi visu bibliotēkas krājumā esošo tomēr gūstama arī no papildu avotiem, piemēram, “L.U. Filoloģijas un filozofijas fakultātes protokolu grāmatas”.

1935. gada decembrī inventāra grāmatā aizsākas ieraksti ar avotu *Lekt. V. S. Wilsona bibliotēka kā pirkums no M. Vilsona kdzes Zaubes ielā 1 dz. 5* ar vairākiem simtiem grāmatu, kuriem pirkšanas cena minēta angļu šiliņos. Viljams Šarps Vilsons (*William Sharpe Wilson*, 1863–1935) bija angļu valodas lektors LU kopš 1921. gada, paralēli strādāja arī Izglītības ministrijas Angļu valodas institūtā un bija viens no Angļu un latviešu kluba dibinātājiem. Angļu valoda nebija latviešiem vēsturiski tik populāra kā vācu un krievu, tādēļ šis bija viens no pirmajiem lielākajiem iegūtajiem grāmatu krājumiem angļu valodā. Ar grāmatām angļu valodā bibliotēkas krājumu

regulāri papildināja arī privātdocente Alise Karlsonē (1881–1959), kura Latvijas Universitātē bija iekārtojusi angļu filoloģijas semināru.

1935. gada novembrī Latvijas Universitātē atvadījās arī no ārštata profesora Konstantīna Rončevska (*Konstantin Ronczewski*, 1875–1935), un 1936. gada februārī filologu dekāns fakultātes sēdē jau ziņo par *Rončevska mantojumu – grāmatām un dipozitīviem, ko iegādājusies Universitātes Padome filoloģijas un arhitektūras fakultātēm* [9, 245. lp.]. Ar 1935. gada 3. martu Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas inventāra grāmatās aizsākas ierakstu rinda ar pirkuma ieguves avotu *Prof. K. Rončevska bibliotēka no M. Rončevskas Baložu ielā 17-2* – simtiem grāmatu poļu, krievu, vācu, itāļu, franču, latviešu valodā. Viņa bibliotēkas saturā redzam plašāku tematiku nekā tikai arhitektūra. Specifiskā arhitektūras literatūra līdz ar vairākām vārdnīcām un atsevišķiem izdevumiem mākslas vēsturē nonāk Arhitektūras fakultātes bibliotēkas rīcībā, par ko liecina ieraksti tās inventāra grāmatā, sākot ar 24. februāri (agrāk nekā Filoloģijas fakultātē): *Inv. No.6540 – No.6677 ar Ūniversitātes speciāliem līdzekļiem iegādātās nel. prof. K. Rončevska grāmatas, par Ls 1140.* [7] Iepriekš pieminētās mākslas vēstures grāmatas dublējās ar Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas krājumu, tāvad vispirms ir noticis pārdomāts privātbibliotēkas sējumu caurskatīšanas un izvērtēšanas darbs no abu fakultāšu puses. Pie vairākuma LU Arhitektūras fakultātes bibliotēkas ierakstu vēlākos gados pievienotas piezīmes par konkrētā eksemplāra nodošanu jaunveidotajam Rīgas Politehniskajam institūtam ar 1958. gada 1. oktobri.

1937. gada sākumā sāks risināt jautājumu par vēl viena cittautieša – 1936. gada aprīlī mirušā profesora Valtera Frosta (*Walter Frost*, 1874–1936) – mantojumu. Vācu izcelsmes profesora V. Frosta daudzpusīgā erudīcija balstījās uz plašo privātbibliotēku psiholoģijā, socioloģijā, ētikā, estētikā, dabas filozofijā, “zinātņu mācībā”, arī literatūras vēsturē. Viņa galvenā darbošanās noritēja eksperimentālās psiholoģijas laukā. Filoloģijas un filozofijas fakultātes padomes 16. janvāra sēdes protokolā fiksēts: *Nolemj lūgt no universitātes speciāliem līdzekļiem iegūt prof. V. Frosta bibliotēku, diktafonu un dažas mēbeles, kopā par Ls. 1600–1700.* [9, 259. lp.] Rezultātā LU Padome atļauj no speciāliem līdzekļiem iegādāties prof. V. Frosta bibliotēku u. c. priekšmetus. Ar 1937. gada 10. aprīli sākas šī pirkuma ieraksti inventāra grāmatā, kopumā par 1105 sējumiem. Gandrīz viss drīzumā tiek nodots Psiholoģijas institūtam, par ko liecina ar parasto zīmuli veikti ieraksti piezīmju ailē (bez datējuma uzrādīšanas). Psiholoģijas institūts atrodas fakultātes pārziņā, un tā vadītājs sākotnēji ir bijis profesors V. Frosts. Bez datējuma ir arī inventāra numuru izvītrošana (ar sarkanu zīmuli), izslēdzot to no krājuma, šai krājuma daļai gandrīz simtprocentīgi nonākot specfonda ziņā. Turpmākais šo grāmatu liktenis ir neskaidrs. Psiholoģija viennozīmīgi bija tā nozare, kuru varas maiņu apstākļos centās kontrolēt visās iekārtās.

leguvumi no citām institūcijām

1935. gadā LU Filoloģijas fakultātes bibliotēka saņēma jaunu dāvinājumu no Liepājas pilsētas bibliotēkas (lieli liepājnieku sūtījumi ir bijuši arī 1931.,

1933./34. gadā), bagātīgi pārstāvētu ar vērtīgiem antikvāriem izdevumiem. Starp tiem var minēt teologa Mārtaņa Lutera (*Martin Luther*, 1483–1546) darbu – tā dēvētā “Leipcigas izdevuma” (1729–1734) – 11 sējumus 22 daļās, ar savu ietekmi uz raganu prāvām pazīstamā vācu jurista Benedikta Karpocova (*Benedikt Carpcov der Jüngere*, 1595–1666) *Jurisprudentia ecclesiastica seu consistorialis* 1708. gada izdevumu, Voltēra (*Voltaire*, 1694–1778) un Prūsijas karaļa Frīdriha II (*Friedrich der Große*, 1712–1786) kopdarba *Anti-Machiavel* pirmizdevumu 1740. gadā, gandrīz pilnu komplektu no 18. gadsimta sākumā izdotajiem Eiropā pirmajiem “1001 nakts” tulkojumu sējumiem franču valodā u. tml.

Fakultātes sēžu 1935. gada 6. aprīļa protokolā minēta profesora Kārļa Strauberga (1890–1962) atskaitīšanās par *braucienu uz Liepāju un sarunām ar pilsētas valdi par viņas bibliotēkas nodošanu fakultātes bibliotēkai. Sarunās Liepājas pilsētas galva ir šim dāvinājumam piekritis. Atļauj komandēt R. Malvesu sarakstu sastādīšanai* [9, 231. lp.). Pieminētais Roberts Malvess (1905–1982) specializējās paleogrāfijā, bet viduslaiku latīņu paleogrāfijas zināšanas bija noderīgas, lai novērtētu antikvāros iespieddarbus. Nākamā ieprotokolētā informācija parādās pēc vasaras pārtraukuma – 14. septembrī, kad profesors K. Straubergs jau ziņo par Liepājas pilsētas dāvinājumu fakultātei – *pāri par 3000 vērtīgiem veciem izdevumiem. Fakultāte nolemj apmaiņai atļaut ap 600 kastes izdevumu ar franču, vācu un angļu rakstnieku darbu izlasi, kā arī lūgt L.U. rakstu komplektu atļaut pārsūtīt Liepājas pilsētas valdei; piekrišanu savu rakstu piesūtīšanai dod arī Filologu biedrība* [9, 238. lp.]. Attiecīgi uz Liepāju kā pret-dāvinājums tika nosūtīts liels daudzums dažādu ikdienā pieprasītu grāmatu, tai skaitā svešvalodās, kas atbilda pilsētas publiskās bibliotēkas profilam. Diemžēl nav vairs atrodams 1938. gada rudenī Liepājas Valsts (!) bibliotēkas uzdāvinātais 1905. gadā sastādītais katalogs *Katalog der Libauischen Stadt-Bibliothek*, kas būtu varējis sniegt dziļāku apkopotu ieskatu kādreizējās bagātībā.

Fakultātes sēžu protokolos minētais dāvinājuma apjoms – *pāri par 3000 izdevumiem* – sakrīt ar pašu liepājnieku datiem. Pirmajā Kurzemes apgabala pilsētu sanāksmē, kas notika 1936. gada maijā, Liepājas pilsētas galva Ēvalds Rimbenieks (1888–1943) atskaitījās, ka, *sekojot Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa draudzīgajam aicinājumam, Liepāja ziedojusi Latvijas universitātei 3074 vērtīgus grāmatu sējumus par 20.000 ls* [13]. Citētā frāze ir klasisks piemērs laikmeta nodevai – piesaucot Kārļa Ulmaņa Draudzīgo aicinājumu dāvināt savas skolas bibliotēkai grāmatas, lai gan praktiski nekur neparādās sasaiste ar šo 1935. gada 28. janvāra aicinājumu – nedz fiksētajā dokumentācijā, nedz arī ir ielīmes grāmatās, kas citos ar Draudzīgo aicinājumu saistītajos dāvinājumos ir atrodamas. Minētā summa ir dāvinājuma kopvērtība.

Tomēr visbiežāk citētajā Latvijas Universitātes vēstures avotā “Latvijas Universitāte divdesmit gados: 1919–1939” veidojas pretruna, jo tajā publicētajā lielāko dāvinātāju sarakstā norādīts, ka Liepājas pilsētas bibliotēkas dāvinājums Filoloģijas un filozofijas fakultātei ir 1292 grāmatas. Atsevišķi minēta arī Liepājas Valsts vidusskola ar 342 grāmatām un Liepājas pilsēta ar 68 grāmatām [4, 218.–219. lpp.]. Var pieļaut iespēju, ka atlikusi daļa no trim tūkstošiem sējumu pēc atlases atvēlēta universitātes Centrālajai bibliotēkai un citu fakultāšu bibliotēkām, piemēram, senie juridiskie teksti Tautsaimniecības un tiesību zinātņu bibliotēkai, tomēr precīzas

informācijas trūkst. Traucē arī fakts, ka šajā Latvijas Universitātes jubilejas izdevuma sarakstā par lielākajiem dāvinātājiem Filoloģijas un filozofijas fakultātei ir neprecīzi dati, ja tos salīdzina ar inventāra grāmatās fiksēto. Šajā jautājumā vēl jāveic dziļāka izpēte, kas varētu nedaudz mainīt līdz šim publikotās skaitliskās proporcijas.

Valdošās tendences noteica, ka valsts mērogā mazāk nozīmīgām iestādēm senos izdevumus lietderīgāk nodot universitātei pētniecībai, nevis glabāt savos krājumos kā muzejiskas vērtības. No Liepājas ienāca visvairāk šādu senu izdevumu – ne tikai no Liepājas pilsētas bibliotēkas, bet arī no Liepājas ģimnāzijas (vēlākais nosaukums – Liepājas Valsts vidusskola). Latvijas Universitātes rīcībā tika nodotas arī antikvitātes no Daugavpils ģimnāzijas jeb Daugavpils Valsts vidusskolas. Piemēram, 1924. gada 3. decembrī inventāra grāmatā ar avotu *Izglītības Ministrijas piesūtīts no Valsts Daugavpils Vidusskolas 10.X.1924* ierakstīts gan 1528. gadā Bāzelē izdots Roterdamas Erasma (*Erasmus Roterodamus, 1466–1536*) apkopoto sakāmvārdu un parunu krājums, gan franču neolatinista Dominika Bodjē (*Dominique Baudier, a.k.a. Dominicus Baudius, 1561–1613*) epistulārās prozas 1650. gada Leidenes izdevums. Te fiksēts arī Noela Kontī (*Natalis de Comitibus, fr. Noël le Comte 1520–1582*) 1568. gadā izdots leģendārais darbs par mitoloģiju, par kuru diemžēl jau 1948. gada inventarizācijā plauktā konstatēts iztrūkums.

Protams, inventāra grāmatas ieraksts nepasaka visu. Reizēm, atverot grāmatu, tajā ir vēl papildu informācija. Piemēram, Tukidīda (ap 460. – ap 400. g. p. m. ē.) darbu 1564. gada izdevumam inventāra grāmatā pie ieguves avota norādīts *No pedagoģisko kursu bibliotēkas*, kas praktiski bija krājuma pārņemšana, nevis pirkums vai dāvinājums, bet, atverot pašu izdevumu, ieraugām zīmogu *Ex Bibliotheca Gymnas. imp. Rigensis*. Tātad arī Rīgas ģimnāzija savu krājumu bija veidojusi, iekļaujot seniespiedumus, kurus savā pārziņā pārņēma vai varbūt savukārt saņēma dāvinājumā Pedagoģisko kursu bibliotēka. Grāmatās, kas bija Pedagoģisko kursu bibliotēkas rīcībā, ir ne mazums zīmogu, kas kā agrākos īpašniekus uzrāda dažādas mācību iestādes, ģimnāzijas un skolas no dažādām Latvijas vietām. Ierakstos kā dāvinātāji figurē arī Rīgas Aleksandra ģimnāzijas bibliotēka, Rīgas Nikolaja I ģimnāzijas bibliotēka, Rīgas pilsētas ģimnāzijas bibliotēka, Pētera I reālskolas bibliotēka – pārsvarā ar kādu klasiskās filoloģijas izdevumu.

Par pašu Pedagoģisko kursu bibliotēku, kas veidoja iespaidīgu daļu no Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas sākotnējā krājuma, zināms maz, pieejama vien informācija no LU pirmo piecu gadu darbības pārskata: *6. oktobrī 1919. g. fakultātes sēdē daži fakultātes locekļi aizrādīja, ka universitātes telpās atrodās agrākā pedagoģijas mūzeja resp. pedagoģisko kursu bibliotēka, un viņā esot daudz grāmatu valodniecībai, pedagoģijai un filozofijai. Grāmatas skaitās par universitātes īpašumu un viņas būtu iespējams iegūt fakultātes bibliotēkai. Nolemj spert šinī virzienā soļus, un par kandidāti bibliotēkas kārtotājas amatam jau 6. oktobra sēdē tiek minēta cand. philol. Anna Ābeles jkdze. 18. oktobra 1919. g. sēdē dekāns ziņo, ka pedagoģisko kursu bibliotēku Dekānu padome nolēmusi nodot filoloģijas un filozofijas (toreiz valodnieciski-filozofiskajai) fakultātei. [...] Kārtotājai 1919. gada novembrī uzlika par pienākumu bibliotēkas inventāra sarakstā ievest grāmatas, kā arī sastādīt kartīšu katalogu. Nolemj uzaicināt arī no studentiem personas, kas vēlētos*

bez atlīdzības palīdzēt bibliotēkas kārtošanas darbā. Šādu personu radās 2: - stud. Helene Butules jkdze un stud. Alma Saltupes jkdze, kuŗas abas sastrādāja bibliotēku kārtojot līdz 1920. g. vasarai. [6, 320.–321. lpp.] Konkrēts pārņemto izdevumu skaits dokumentos neparādās, tā precizēšanai tagad būtu jāveic manuāls darbs, izskatot “Inventāra grāmatas Nr. 1 (1919.3.X-1922.28.VII)” vairāk nekā 6 tūkstošus ierakstu, lai atlasītu starp pārējiem ieguves avotiem laika gaitā hronoloģiski neregulāri iegrāmatotos ierakstus ar avotu *Pagaidu lietošanā no pedagoģisko kursu bibl.* (sākas ar 202. ieraksta numuru inventāra grāmatā), vēlāk – *No pedagoģisko kursu bibl.* Nav skaidrības jautājumā, vai ieraksts par ieguves avotu *No pilsētas skolu muzeja* attiecas uz iepriekš minēto *agrāko paidagogijas mūzēju* vai 1919. gada 15. augustā nodibināto Pilsētas Skolu muzeju, kas bija Izglītības ministrijas darbinieka Jāņa Siliņa (1883–1960) pārziņā. Pārējai Pedagoģisko kursu bibliotēkai līdzīgais saturs liek apšaubīt jaundibinātā muzeja iesaisti, jo tā rīcībā vēl varētu nebūt tik daudz atdāvināmu grāmatu ar agrāko īpašnieku zīmogiem.

Izsekojot krājuma veidošanas gaitai, redzam, ka kādā brīdī ir secināts, ka tas tomēr varētu saturēt ne tikai izteikti zinātniskas vērtības vai pētniecības vajadzībām domātus izdevumus. Grāmatas no Pedagoģisko kursu bibliotēkas pēc satura ir krietni tuvākas augstākās mācību iestādes profilam nekā pāris gadus vēlāk, 1927. gada februārī, ieregistrētās ap 400 grāmatu *No paidagogiskā semināra* (ņemot, vai tas ir dāvinājums vai pārņemšana) – šoreiz dažādas grāmatas latviešu valodā. Te parādās arī daiļliteratūra – gan latviešu autoru oriģināldarbi, gan tulkotā beletristika. Protams, ne jau lubu literatūra, kuras latviešu sabiedrībā diemžēl netrūka, bet tāda, kas tiek pieminēta literatūrkritikā un kas izglītotam cilvēkam ir jāizlasa. Te redzami arī Andreja Jesena (1873–1958) izdevumu sērijas “Populārizinātniskā bibliotēka”, “Jaunības Tekas”, “Mazajiem lasītājiem”, “Grāmatas skolai un mājai”, Latvijas skolotāju savienības izdotās “Skolas literatūras” sērijas un Izglītības ministrijas izdotās sērijas “Latviešu rakstnieki skolai un jaunatnei” daudzi sējumi, arī atsevišķi populārzinātniski izdevumi vienkāršajam lasītājam. Kā jau Pedagoģijas semināram atbilstoši, te ir arī ne mazums pedagogiem domātās literatūras, piemēram, Jāņa Grīnfelda (1872–1936) “Kurla un pakurla pedagoģiska dziedināšana” vai Kārļa Bormaņa (1877–1961) materiāli skolēnu vakariem, dabaszinātniskā, ģeogrāfiskā un vēsturiskā literatūra mūsdienīgā populārzinātniskā pārstāstījumā, patriotiskā audzināšana caur strēlnieku cīņu aprakstiem, kultūras vēsture utt. Atsevišķa Pedagoģijas nodaļa fakultātē pastāvēja tikai līdz 1925. gada rudenim, tādēļ nedaudz mulsina bibliotēkas krājuma papildināšana šādā brīdī, bet nav izslēgts, ka tas varētu saistīties ar nacionālās pašvērtības uzsveršanu.

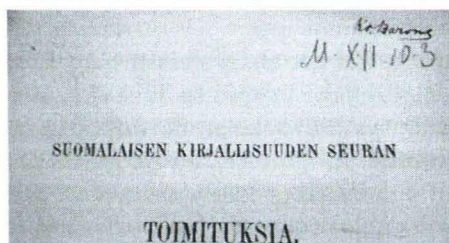
Ieraksti atsevišķās grāmatās kā papildu informācija

Atšķirot vaļā kādu grāmatu no inventāra grāmatas sarakstā uzrādītajām, dažkārt var ieraudzīt arī ko vairāk – ierakstus, autogrāfus, zīmogus, ielimes, ekslibrus. Izņemot jauno grāmatu iepirkumu tieši no izdevniecības vai caur starpnieku-grāmatirtgotāju, vairumā grāmatu, kas iegādātas antikvariātos vai saņemtas no iestādes

vai civilpersonas, ļoti bieži atrodam vairāk vai mazāk pazīstamu personu vārdus, kam šī grāmata kādreiz piederējusi, un uzzinām par viņu interesēm, kas ne vienmēr bijušas saistītas ar tiešo darbu. Piemēram, Krišjāņa Barona (1835–1923) mantinieki 1938. gada vasarā atdāvinājuši vairākus desmitus gadsimta sākuma izdevumu somu valodā, starp tiem Somijas mākslas un literatūras vēsturnieka Eliela Aspelina-Hāpkiles (*Elien Aspelin-Haapkylä*, 1847–1917) somu teātra vēstures sējumu, kura titullapā Krišjānis Barons savā sīkāajā rokrakstā atstājis savu īpašnieka ierakstu, kas liecina, ka grāmatas iegūšanai nav bijis gadījuma raksturs (4. un 5. attēls).

4. attēls. K. Barona mantinieku atdāvinātais Eliela Aspelina-Hāpkiles sarakstītās somu teātra vēstures 4. sējums ar K. Barona īpašuma ierakstu

5. attēls. Krišjāņa Barona īpašuma ieraksts iepriekš minētajā grāmatā

Spriežot pēc lielā grāmatu skaita, var pieļaut, ka Krišjānis Barons lielākā vai mazākā mērā ir pārvaldījis arī somu valodu.

Nereti atdāvinātās grāmatas pirms nonākšanas Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas bibliotēkā ir ceļojušas no viena īpašnieka pie cita. Dažkārt pēc laika gaitā secīgi ierakstītajiem vairākiem īpašniekiem var izsekot to savstarpējai saistībai. Arī savstarpējā grāmatu dāvināšana zinātnieku vidē ļauj konstatēt ciešāku sadarbību kādu atsevišķu personu starpā, bet, ja dāvātais sējums drīz pēc tam nonāk citās rokās, arī to var iztulkot attiecību kontekstā. Interesantu ierakstu atrodam pirmajā lapā Kaudzītes Matīsa (1848–1926) dāvinājumam – Jura Alunāna (1832–1864) “Dziesmiņu” rokraksta sējumam, kam sākotnēji inventāra grāmatā ierakstīts sarakstīšanas laiks ap 1853. gadu, tad precizēts uz 1859. gadu. Ieraksts pašā grāmatā vēstī: *Jura Allunan rokraksts. Shi grahmata dahvinata man no viņa brahļa H. Allunana tapehc, ka es esot viņa brahļa zeenitajs. Dahwinaajums notika 1881. gadā, kad tee dsejoli, kas shai grahmatā rakstiiti, bij isnahkushi jau klajā. Kaudzites Matihss.* Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas inventāra grāmatā dāvinājums reģistrēts 1926. gada 8. septembrī, bet divus mēnešus vēlāk, 8. novembrī, Kaudzītes Matīss aizgāja viņšaulē.

Dažādie ieraksti grāmatās ne vienmēr ir saistīti ar ieguves avotu, bet ir intriģējošs materiāls dažāda veida izpētei – gan laikmeta ainai, gan personiski biogrāfiskām norādēm, gan grafoloģiskai rokraksta analīzei. Nav izslēgts, ka kāds neatšifrēts autogrāfs var izrādīties kādas ļoti ievērojamas personas paraksts. Nereti inventāra grāmatā minētais ieguves avots ir kā norāde tālākai ierakstītā paraksta atšifrēšanai, piemēram, iegūstot kādu privātbibliotēku un zinot bijušā īpašnieka kontaktu loku.

Pavedieni uz saistīto informāciju par LU aktivitātēm, iekšējo dzīvi, ārējiem kontaktiem

Inventāra grāmatas sniedz informāciju, kas var tikt apkopota un dziļāk pētīta dažādos aspektos – saistībā ar specifisku nozari, ar konkrētu valsti, reģionu vai valodu, ar atsevišķu personu ieguldījumu, ar universitātes finansiālo situāciju, ar valsts ekonomiskajiem vai politiskajiem apstākļiem, ar bibliotēkas krājuma veidošanas politiku u. tml. Iezīmējas arī sadarbība ar citām valstīm. Izteikti noraidoša tā bija jautājumā par sadarbību ar Padomju Krieviju, vēlāk Padomju Savienību. Laba sadarbība bija ar Franciju, Zviedriju, Lietuvu, Poliju, Itāliju, no kurienes nāca lielākie ārzemju institūciju dāvinājumi.

No ierakstiem redzam, kas katram avotam ir bijis raksturīgākais. Piemēram, Francijas valdība, kas būtībā veica starpnieka funkcijas, jo kā dāvinātāju uzrādīja tieši valdību, nevis konkrētas universitātes, dāvināja pārsvarā disertācijas franču valodā valodniecībā, vēsturē un filozofijā, arī 20. gadsimtā izdotas šo nozaru zinātniskās grāmatas un universālākus izdevumus no 19. gadsimta pēdējiem gadu desmitiem.

Praktiski nebija nepieciešamības pēc pirkumiem no Zviedrijas, jo no tās iestādēm dažādi izdevumi lielā apjomā tika saņemti kā dāvinājumi. Piemēram, no Ziemeļu

muzeja Stokholmā, no Ārlietu ministrijas u. c. tika saņemti periodiskie izdevumi, bieži pilnos komplektos, zviedru vēstures pētījumi, izdevumi par Ziemeļvalstu mākslu un arhitektūru, folkloristiku, etnogrāfiju, arheoloģiju u. tml., arī daiļliteratūra. Lielā mērā par to var pateikties profesora Franča Baloža, kā arī Ziemeļvalstu vieslektoru starpniecībai un citām aktivitātēm.

Tā kā jaunāko gadu studiju materiālu nodrošinājumam slāvu filoloģijā sadarbība ar Krieviju nebija pieņemama nepārvaramo ideoloģisko nostādņu dēļ, tad ārkārtīgi daudz deva Polijas valdības atbalsts. Polijas Izglītības ministrijas un poļu konsulu Rīgā dāvinājumu kopējais apjoms tiek uzrādīts kā trešais lielākais dāvinājums – kopsummā 1391 grāmata [4, 218.–219. lpp.], un tas ir lielākais no institūciju dāvinājumiem. Dāvināšanas intensitāte bija mainīga, te vērojama atbilstība starpvalstu attiecību svārstībām konkrētos periodos. Kā dāvinātāji inventāra grāmatu ierakstos parādās arī tādi avoti kā *Poļu Zinātņu Akadēmija*, *Polijas kara atašejs Rīgā L. Libichs* u. c. Pārsvārā poļu dāvinājumos bija izdevumi poļu valodā, jo sevišķi daudz par vēsturisko tematiku un arhīvu materiāliem, tāpat arī slāvistikā. Pirmsrevolūcijas laika Krievijas klasiskie izdevumi slāvu filoloģijā pārsvārā tika saņemti kā atsevišķu personu gadījuma rakstura dāvinājumi vai iepirkti antikvariātos. Sadarbība ar Čehoslovākiju slāvu literatūras nodrošinājumā vairāk balstījās uz pirkumiem, ne dāvinājumiem.

Interesanta ir saistība ar Itāliju. Salīdzinoši plašie kontakti pavēra iespējas grāmatu ieguvei gan pirkumu, gan dāvinājumu ceļā, no kā varēja gaidīt krietni lielāku ieinteresētību itāļu valodas apgūvē, tomēr itāļu valodas popularitāte universitātē nebija augsta. Biežajiem mācībspēku komandējumiem uz Itāliju acīmredzot pietika ar franču un vācu valodas pārvaldīšanu. Tomēr kultūras un mākslas aspektā Itālija izraisīja lielu interesi. Izdevumu par antīko kultūru un tās atdzimšanu renesansē fakultātes bibliotēkas krājumā netrūka, tai skaitā bieži pieminētajā Mākslas kabineta bibliotēkā. Zīmīgi, ka dažādās Itālijas institūcijas un privātpersonas pārsvārā dāvināja izdevumus par jaunākiem laikiem, par Itālijas pilsētu vēsturi u. tml., bet senos izdevumus bibliotēka iepirka antikvariātos. Pirms tam daudzus antikvārus izdevumus jaundibinātā Latvijas Universitātē bija saņēmusi dāvinājumā no Padujas jeb Padovas Universitātes krājumiem ar bibliotēkas zīmogu *Bibliotheca della R. Università di Padova*, tādus kā 1562. gadā Venēcijā izdotu Cicerona (106.–43. g. p. m. ē.) *Orationes* tulkojumu no latīņu uz itāļu valodu u. tml. Dažos šī dāvinājuma sējumos bija arī zīmogi, kas liecināja, ka izdevums sākotnēji ir piederējis citai bibliotēkai, piemēram, izdevās identificēt Neapoles Nacionālās bibliotēkas vēsturisko zīmogu.

Kad 1922. gada maijā tika saņemts Padujas Universitātes (*Università degli Studi di Padova*) uzaicinājums uz tās 700 gadu pastāvēšanas svētkiem, Latvijas valdības un augstskolas lūgumu izpildot, uz Paduju aizbrauca Latvijas sūtnis Romā *Dr. phil.* Miķelis Valters (1874–1968), lai reprezentētu Latvijas Augstskolu. Itālijas sūtniecība bija aicinājusi visus zinātniekus, kas vēlētos piedalīties, bet nav ziņu, vai vēl kāds Latvijas pārstāvis būtu piedalījies. Dr. Valters kā valdības delegāts tika apbalvots ar speciālu piemiņas medaļu un kā Latvijas Augstskolas delegāts ievēlēts par Padujas Universitātes goda doktoru [2].

Izveidotie kontakti nesa augļus. Kad Latvijas Universitāte 1926. gadā svinēja savu septīto gadadienu, no Padujas Universitātes tika saņemts apjomīgs dāvinājums. Ziņas par precīzo apjomu ir pretrunīgas. Latvijas Universitātes darbības pārskatā par 1926./27. akadēmisko gadu un vēlākos izdevumos, kas pārpublicēja tur sniegtos datus, minētas 754 grāmatas [5, 175. lpp.], bet Filoloģijas fakultātes inventārā grāmatās atrodamais ierakstu skaits ir mazāks. Atsevišķām neprofila grāmatām inventāra numurs izsvītrots un piezīmēs ierakstīts, ka grāmata nodota Centrālajai bibliotēkai. Iespējams, ka tas izskaidro uzrādīto skaitlisko atšķirību. Saturiski dāvinājumu veido grāmatas par Padujas jeb Padovas vēsturi, Itālijas vēsturi, Itālijas pilsētām un reģioniem, kā arī itāļu autoru sarakstītā vai itāliski tulkotā dažāda zinātniskā literatūra, tai skaitā Itālijā izdots un itāliski iztulkots Gotfrida Leibnica (*Gottfried Leibniz*, 1646–1716) darbs, jurisprudences, diplomātijas zinātnie. Daiļliteratūras te nedaudz, starp tām pasāku lugu autora Karlo Goci (*Carlo Gozzi*, 1720–1806) dzīves laikā 1772. gadā Venēcijā izdots darbu krājums 8 sējumos. Vecākais izdevums šajā dāvinājumā ir 1560. gadā Bāzelē izdotā Bernardīno Skardeones (*Bernardino Scardeone*, 1478–1574) sarakstītā Padujas jeb Padovas vēsture *De antiquitate urbis Patavii*. Par pilsētas vēsturi te ir vēl vairākas 17. gadsimta pirmās puses grāmatas. Pārsvārā dāvinājumā ietverti 19. gadsimta izdevumi, bet daudz ir arī antikvāru izdevumu – vairāki desmiti 16.–17. gadsimta grāmatu, no kurām vairums iesietas pergamentā.

Padujas Universitātes dāvinājumam drīz seko arī jaunā Itālijas sūtņa (1926–1929) Latvijā Augusto Stranieri dāvinājums 1927. gada sākumā kā labvēlības apliecinājums Latvijas Universitātei. Inventāra grāmatā ar avotu *Dāvātas no Itālijas sūtņa* veikts 31 ieraksts par dažāda satura jaunākajiem izdevumiem. Starp tiem ir pirmie 9 laidieni no Dantem veltīta žurnāla *Studi Danteschi*, Venēcijas senatora, politiķa, vēsturnieka, rakstnieka Pompeo Molmenti (1852–1928) sakārtotā leģendārā Kazanovas (*Giacomo Casanova*, 1725–1798) korespondence *Carteggi Casanoviani* un citi izdevumi. Pompeo Molmenti ir pazīstams arī kā *Chiaretto* viņa šķirnes radītājs un enoloģijas speciālists. Nav izslēgts, ka ar šo politiķi-vēsturnieku tikušies arī Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes mācībspēki savos Itālijas komandējumos, kuros šajā laikā vairākkārt pabija profesori Arnolds Spekke (1887–1972), kurš 1933. gadā iecelts par Latvijas sūtni Itālijā, Augusts Tentelis, Leonīds Arbuzovs, Kārlis Straubergs.

Tā paša gada sākumā tiek saņemtas 25 grāmatas itāļu valodā no LU docentes Klāras Koisones-Gersoni (1896–1981) – Mikelandželo (*Michelangelo Buonarroti*, 1475–1564) vēstuļu izlase, Tomazo Kampanellas (*Tommaso Campanella*, 1568–1639) “Galileja aizstāvība”, Lorenco Mediči (*Lorenzo de Medici*, 1449–1492) dzeja, komponista Benedeto Marčello (*Benedetto Marcello*, 1686–1739) sarakstītais pamflets “Modes teātris”, dažādu itāļu autoru darbi par literatūru un mākslu. K. Koisones-Gersoni jau no 1923. gada māca itāļu valodu LU Filoloģijas un filozofijas fakultātē, vēlāk arī Latvijas Konservatorijā un Latvijas Tautas universitātē. Viņa ir arī direktore un pasniedzēja Itāļu valodas institūtā, kura uzturēšana ir Itālijas valdības pārziņā, zem Itālijas sūtņa protektorāta, un sakarā ar viņas piecu gadu darbības jubileju publicētā rakstā [3] parādās kopsakarības – minētas Itālijas sūtņa A. Stranieri

un kādreizējā Latvijas sūtņa Itālijā M. Valtera pieliktās pūles institūta izveidošanā. Direktore uzsver, ka *bij. sūtnis Romā Dr. Valters vienīgais no Latvijas sabiedriskajiem darbiniekiem sekojis ar sevišķu interesi Instituta attīstībai un atbalstījis to visā Instituta pastāvēšanas laikā*. Ar to izskaidrojamas kopīgās intereses *izplatīt Latvijā itaļu valodas zināšanas un sniegt itaļu autoru, zinātnieku un rakstnieku darbus latvju tautai oriģinālā*. Tie atrodas bibliotēkā. Un šādā ceļā veicam itaļu un latvju tautu lielo tuvināšanas darbu. Citātā, protams, domāta Itāļu valodas institūta bibliotēka, taču nojaušam, ka neviens no pieminētajiem nav bibliotēkas lomu novērtējis par zemu.

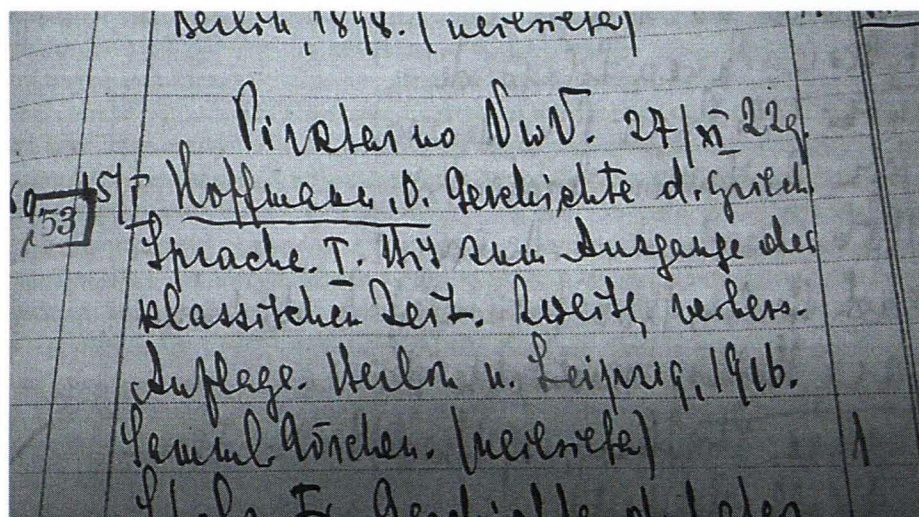
Šie ir tikai nedaudzi piemēri, kādā virzienā var attīstīties atsevišķai inventāra grāmatas ierakstu grupai pievērsta interese kā pavediena sākums. Te slēpjas daudzas potenciālas tēmas, piemēram, antikvārie izdevumi – to ieguves avoti, ciešāka sadarbība un specifiskie piedāvājumi konkrēti Latvijas Universitātei. Filoloģijas fakultātes bibliotēka raritātes visbiežāk iegādājās Itālijas (Roma, Florence, Venēcija) un Vācijas, retāk Francijas antikvariātos. Piemēram, 1926. gada februārī ierakstītas 9 grāmatas grieķu un latīņu valodā, kas pirktas no Berlīnes grāmatveikala-antikvariāta *Utopia* 122 marku vērtībā (tiesa gan, pasta izdevumi un iesaiņošana izmaksā vēl 30 markas, kopā 153 Mk.) – tie ir 1544., 1591., 1599., 1606., 1628., 1685. gada izdevumi pergamenta iesējumā.

Lielākais vairums bibliogrāfisko retumu, kas pirkti Latvijā bibliotēkas izveidošanas sākumgados, ir nākuši no Kimmela grāmattirgotavas-antikvariāta (*Nicolai Kymmels Buch- und Antiquariatshandlung*). Tā ir viena no pirmajām grāmatu ieguves vietām, uz ko vērš uzmanību paši fakultātes mācībspēki. 1919. gada novembra sēdē profesors (tobrīd docents) Kārlis Straubergs *griež fakultātes vēribu uz Kīmela antikvariātu, kur atrodas daudz vērtīgu izdevumu* [6, 321. lpp.]. Starp pirkumiem ir daudzi 16.–17. gadsimta izdevumi, kas nereti iesieti pergamentā. Spriežot pēc daudzajiem dažādajiem agrāko īpašnieku ierakstiem šajās grāmatās, rodas pieļāvums, ka pie šī grāmattirgotāja pēc ilgiem klejojumiem varētu būt nonākusi ne viena vien no Piektā gada revolūcijā un Pirmajā pasaules karā izlaupīto muižu bibliotēku grāmatām. Pārsvārā tieši no Kimmela pirka grāmatas par baltistikas jautājumiem, kā arī krievu emigrantu darbus un pirmsrevolūcijas izdevumus, kas vairumā gadījumu padomju gados pārceļoja no fakultātes bibliotēkas uz Centrālās bibliotēkas specfonda.

Sadarbība ar izdevniecībām, atsevišķiem privātajiem izdevējiem, grāmattirgotājiem, antikvariātiem, izsekojot to piedāvājumam, cenu politikai, priekšroku konkurences apstākļos, ir gana plašs virziens, kādā var iedziļināties saskaņā ar ierakstiem inventāra grāmatās. Samērā nedaudzie dāvinājumi pamatā saistījās ar izdevēja reklāmu, nevis labdarību ceļa mērķa vārdā. Piemēram, vienīgais dāvinājums no Leipcijas grāmattirgotāja Gustava Foka firmas (*Antiquariatsbuchhandlung und Verlag Gustav Fock*), no kuras tika iegādāti ļoti daudzi izdevumi, bija orientēts uz vēl ciešākas sadarbības veicināšanu kā piegādātājam. Inventāra grāmatas ieraksts Nr. 12580, kas reģistrēts 1927. gada 21. martā, rāda: *G. Focka dāvāta 7.III.27; Catalogus Dissertationum Philologicarum Classicarum : Verzeichnis von etwa 27400 Abhandlungen aus dem Gesamtgebiete der Klassischen Philologie und*

Altertumskunde zusammengestellt von der Zentralstelle für Dissertationen und Programme der Buchhandlung, Gustav Fock. Leipzig, 1910. To varētu uzskatīt par īsti mūsdienīgu reklāmas paņēmieni ieinteresētas auditorijas piesaistei.

Citā aspektā redzam, kā laika ritumā mainās sabiedrības informētība. Kā pierādījums tam, ka dažkārt informācija šķiet tik pašsaprotama savam laikam, ka nav nepieciešami nekādi precizējumi, ir ieraksti ar grūti atšifrējamu ieguves avotu VwV (6. attēls).

6. attēls. Ieraksts ar saīsinātu ieguves avota apzīmējumu 'VwV', kas mūsdienās grūti atpazīstams (*Vereinigung wissenschaftlicher Verleger*)

Acīmredzot tālajā 1922. gadā šķita, ka tas ir kaut kas vispārzināms. Mūsdienās reti kurš zinās, ka tas ir saīsinājums no *Vereinigung wissenschaftlicher Verleger*, kas izveidojās 1919. gadā un aptvēra 5 lielas izdevniecības (*G. Reimer Verlag* Berlīnē, *G. J. Göschen'sche Verlagsbuchhandlung* Leipcigā, *J. Guttentag Verlagsbuchhandlung* Berlīnē, *Veit & Comp.* Leipcigā un Berlīnē, *Karl J. Trübner* Strasbūrā), līdz vēlāk, 1923. gadā, pārtapa par *Walter de Gruyter*.

Atsevišķa tēma ir LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas papildinājums saistībā ar vācbaltiešu masveida izceļošanu – ieguvuma saturs katrā atsevišķā gadījumā, konkrētu personu viedoklis par izvēli: atdāvināt vai pārdot u. tml. Protams, pie reģistrēšanas inventāra grāmatā neparādās nekāda saistība ar repatriāciju. Atsevišķos gadījumos tas tiek darīts zināms laikrakstos. Kā vienu no šādiem gadījumiem var minēt faktu, kad 1939. gada 28. jūnijā inventāra grāmatā ierakstīts dāvinājums, kā avotu uzrādot *Dr. Musinoviča kundze Kloštera ielā 11-7*. Par to "Jaunākajās Ziņās" parādās informācija: *Dāvana universitātei. Izceļotāja Dr. Musinoviča no Kloštera ielas 11 dāvinājusi L. U. filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkai 72 vērtīgas ģermāņu filoloģijas grāmatas*. [1] Pamatā tās bija 19. gadsimta beigu grāmatas, piemērotas studijām.

Publicitātes jautājumā lielāka vērība tika pievērsta publiskām pateicībām par dāvinājumiem, lai rosinātu nākamos potenciālos ziedotājus, nevis jau esošā, iepirkta krājuma popularizēšanai. Netika īpaši pieminēta bijušā Herdera institūta iespaidīgā bibliotēka, kas reģistrēta kā pirkums, tāpat arī vairums izceļojošo vācbaltiešu privāto bibliotēku vai to daļas. LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas sadarbība ar vācbaltiešu izcelsmes mācībspēkiem gan bija visai aktīva arī pirms repatriācijas sākuma. Piemēram, no ģermāņu filoloģijas profesora Maksa Nusbergera (*Max Nussberger*, 1879–1943) ik pa brīdim tika atpirkts kāds vērtīgs izdevums, bet 1936. gada oktobrī pat visi 56 sējumi no *Allgemeine Deutsche Biographie* (1875–1912) par 300 latiem. Docents Ērihs Dīls (*Erich Diehl*, 1890–1952) visā savā darbības laikā Latvijas Universitātē tika ne tikai pārdevis, bet arī dāvinājis bibliotēkai lielu daudzumu vērtīgas klasiskās filoloģijas izdevumu arī pirms repatriācijas. Informācija sabiedrībai tika sniegta tikai par konkrētas personas dāvinājumiem, bet ne par pirkumiem, kuri nereti bija vērtīgāki, jo ierobežotā budžeta apstākļos tie tika izvērtēti ar nopietnu pamatojumu par pirkuma nepieciešamību.

Tie ir tikai nedaudzi plašo iespēju piemēri, kādos paplašinātas vēsturiskās izpētes virzienos var doties, pārļaujot Bibliotēkas inventāra grāmatas par dažādiem avotiem dažādos laikos, lieliem un maziem pirkumiem un dāvinājumiem, izsekojot autogrāfiem un jauniem un veciem zīmogiem grāmatu sējumos, grāmatas liktenim.

Kopsavilkums

Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas pirmskara perioda inventāra grāmatas vērtējamas kā vispilnīgākās informācijas nesējas salīdzinājumā ar tālaika pārējo LU struktūrvienību bibliotēku, t. sk. LU Centrālās bibliotēkas, inventāra grāmatām.

Minētās inventāra grāmatas uztveramas kā informācijas apkopojums par visiem šīs bibliotēkas krājumā uzņemtajiem sējumiem. Tās sniedz informāciju arī par zudušiem eksemplāriem, tai skaitā par konkrētu izdevumu pārvietošanu uz specfondu u. tml. Tajās atspoguļoto bibliotēkas krājuma saturu iespējams analizēt dažādos aspektos – krājuma vēsturiskās papildināšanas gaita mācību programmu izmaiņu sakarā, informacionālā nodrošinājuma tendenču izmaiņas, saturiskā piedāvājuma noderīgums mūsdienās u. tml.

Inventāra grāmatas sniedz arī papildu informāciju. Visplašākās izpētes iespējas paveras saistībā ar uzrādīto izdevumu iegādes avotu, kuru var skatīt dažādā kontekstā. Bagātīgu informāciju var iegūt, kā ieguves avotam pievēršoties norādītajām privātpersonām vai institūcijām. Konkrēta dāvinājuma vai pirkuma saturs atspoguļo, kādas grāmatas ir bijušas šīs personas interešu lokā un kādus dāvinājumus dāvinātāji uzskatījuši par universitātei piemērotiem, kādus pirkumus bibliotēkas darbinieki uzskatījuši par Bibliotēkas cienīgiem.

Skatot to visu gan kontekstā ar attiecīgā laikposma vēsturisko situāciju, gan sabiedrisko procesu dinamikā, varam iegūt dziļāku priekšstatu par pašas Latvijas Universitātes vēsturi un attīstību. Sauksim to par vienu no intelektuālās dzīves

dokumentēšanas veidiem, par vienu no intelektuālās vēstures avotiem. Detalizēta informācija par LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas inventāra grāmatām apkopotā veidā līdz šim nav bijusi sabiedrībai pieejama.

VĒRES

1. Dāvana universitātei. *Jaunākās Ziņas*, 1939, 10. nov., Nr. 256, 4. lpp.
2. Dr. M. Walters goda doktors. *Valdības Vēstnesis*, 1926, 26. jūn., Nr. 137, 1. lpp.
3. Gersoni K. Itāļu Instituta direktriese, atskatās uz pieci gadi darbību Latvijā. *Students*, 1927, 10. nov., Nr. 129, 3. lpp.
4. *Latvijas Universitāte divdesmit gados: 1919–1939. 1. sēj.* Rīga: Latvijas Universitāte, 1939.
5. *Latvijas Universitātes darbības pārskats par 1926/27. akad. gadu.* Rīga: Latvijas Universitāte, 1927.
6. *Latvijas Universitātes piecgadu darbības pārskats: 1919–1924.* Rīga: Latvijas Universitāte, 1925.
7. *LU Arhitektūras fakultātes bibliotēkas inventāra grāmatas (1919–1951).* Nr. 4: [1931–1937]. (Nepublicēts materiāls.)
8. *LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas inventāra grāmatas (1919–1951).* Nr. 1–13. (Nepublicēts materiāls.)
9. LVVA, 7427. f., 6. apr., 363. l.: L. U. Filoloģijas un filozofijas fakultātes protokolu grāmata.
10. Malvess R. Prof. Dr. Augustu Tenteli pieminot. *Izglītības Mēnešraksts*, 1942, Nr. 2, 55.–56. lpp.
11. Mantiniece I. LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas krājuma veidošanās pirmākā periodā. No: *LU Raksti. 815. sēj.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2017, 147.–155. lpp.
12. Mugurēvičs Ē. *Mana dzīve – no ganuzēna līdz akadēmiķim: vēsturnieka liecības par savu darbu, laikabiedriem un radniekiem.* Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2013.
13. Radošs gars un lietderība Latvijas saimniecībā. *Latvijas Kareivis*, 1936, 24. maijs, Nr. 116, 2. lpp.

Summary

The pre-war accession books of the Library of the Faculty of Philology and Philosophy are the most complete inventory books of all of those in the faculties' libraries of the University of Latvia. Beyond attesting to the inventory of the collection at the faculty library, these sources may be a thread to interrelated information about the historical situation of those days and the university life. The recorded information about acquisition (purchase/donation, personalities involved), tendencies in subjects, ensuring of the study process, priorities during the challenging times, changes over the years, – all these themes can be located within this generous source of historical information, which must be dealt with in a context. The totality of information displayed in these records is not recorded elsewhere.

Keywords: *accession books, formation of library holdings.*